

ADMINISTRACIÓ I ADMINISTRADORS A L'HOSPITAL DE VALLS ENTRE 1448 I 1499.

Jordi Rius i Jové

L'estructura i les transformacions de les institucions d'assistència sanitària són quelcom en contínua evolució i transformació, sigui prenent en consideració qüestions mèdiques, polítiques o econòmiques i per tant, els hospitals, com a puntal bàsic de la sanitat no en són, ni poden ser, aliens.

En aquesta comunicació es pretén de fer una primera aproximació a l'administració de l'Hospital de Valls al llarg de la segona meitat de s. XV. Uns anys de canvis més o menys generalitzats, on el model d'institucionalització hospitalària es troba en un canvi profund a tot Europa.

Segurament la millora de la capacitat financera per part dels hospitals unificats foren la resposta més coherent enfront la davallada de petites institucions locals o d'àmbit més restrictiu que difícilment s'adaptarien als canvis d'una societat cada vegada més complexa i, sobre tot, amb un poder municipal força ben articulada.

A partir d'aquest moment i pràcticament fins avui en dia, el poder municipal farà molt més que gestionar els patronats i les fundacions. De totes maneres, la forma de portar el control serà un aspecte posat ara en entredit per l'actual política sanitària tant del país com de l'estat.

No es disposa en una comunicació de prou espai com per analitzar l'evolució de l'hospital de Valls ni és aquesta la funció de la present però resulta convenient citar algunes de les publicacions que s'hi refereixen.

Probablement la millor és la que va ser fruit del treball dirigit per J.M. Comelles, un exemple de publicació on a partir de l'estudi d'una entitat hospitalària, ben concreta, com és en aquest cas la de Valls, sorgeix un treball d'abast molt més ampli que l'específica història d'una entitat hospitalària com la de Valls.

El "Llibre dels administradors de l'Hospital de Valls 1448-1514" permet de fer una important aproximació al funcionament econòmic de l'administració i

saber qui eren les persones responsables de portar-ho a terme. Normalment, segons la majoria d'apunts comptables del llibre sempre hi havia dos administradors que se'n responsabilitzaven durant un any no natural excepte algun cas que es fa constar específicament.

La font en que es basa aquesta comunicació és un llibre format per un quadern de 8 dobles fulls, 16 planes en total, escrites a *recto* i *verso*, numerades en original a l'extrem superior dret del *recto*. La lletra és clarament gòtica cursiva i al llarg de tot el text s'hi destaquen bàsicament tres tipus de tintes.

Les filigranes del paper apareixen tan sols en els folis 7, 9, 11, 12,13 i 16. Finalment com a curiositat es pot fer constar que als folis 1 *verso*, 2 *recto*, 7 *recto*, 8 *verso*, 9 *recto*, 10 *recto*, 11 *recto* s'hi troben subrallats, amb llapis de color vermell, els llocs on apareixen els noms d'Andreu Huguet i Joan Huguet.

Pràcticament totes les ciutats medievals tenien uns pols que vehiculaven directament l'assistència social i l'atenció als pobres, aquests eren generalment l'almoina i l'hospital. Dos institucions on intervenien directament els tres principals grups socials, església, noblesa i burgesia a partir de donatius, deixes testamentàries o a partir de la constitució de censals morts. Costum que es veu clarament reflectida en la documentació de l'època i en la mateixa literatura contemporània Baix Medieval com es demostra, per exemple, en el Llibre d'Evast e Blanquerna, o en Lo Crestià.

La desconfiança vers els administradors dels hospitals era molt estesa, una de les proves més evidents és el fet que els diferents testadors, sovint establien la seva contribució destinada a alleugerir el problema de la pobresa urbana per diverses vies com diu Batlle "...uns prefereixen fer les deixes directament als pobres, per desconfiança vers els administradors dels hospitals".

La cura de la bona administració, "regiment" en terminologia medieval, era responsabilitat directa dels administradors. A Valls la relació de les distintes administracions que tingueren cura de l'hospital no apareixen cronològicament.

La font estudiada ens permet deduir que probablement no es portaven uns llibres de comptabilitat o bé s'arribà a un moment on el funcionament era tant caòtic que els responsables municipals optaren per intentar de posar ordre i concert en el sistema econòmic hospitalari, per aquest motiu, segons consta a l'inici del text, l'any 1448 s'acorda portar un llibre que recull l'estat de comptes que presenten les diverses administracions que tingueren cura de l'hospital.

S'inicia amb el període corresponent als anys 1448/1449, quan en són responsables Gabriel Pedrolo i Jaume Nadal. En finir la seva administració retornen al fons dos-cents trenta-quatre sous i dos diners.

Entre la documentació hi consten cinc albarans on s'hi relacionen dos pagaments per valor de trenta sous, un a Ramon i l'altre a Guillem Armengol, i tres de vint sous a Pere Casenyach, Bartomeu Cases i Berenguer Martí. La suma d'aquests fa un total de vuit lliures, que deduïdes de les onze lliures, catorze sous, dos diners, resulta que finalment han tornat noranta-quatre sous i dos diners.

Acabada aquesta exposició, en una lletra clarament afegida amb posterioritat, hi figura "Nosaltres Pere e Bartomeu Barbara, administrados l'any M CCCC noranta e quatre confesam aver rebut de la desús dita quantitat noranta sous .LXXXX. per mans de l'honrat en Bernat Balcerelló".

El següent apuntament correspon al període comprès entre els anys 1449 i 1450. Foren administradors de l'hospital Antoni Piquer i Joan Farrer. D'aquest període tornaren a caixa setanta-quatre sous i cinc diners, no figurant-hi cap altra notícia o incident.

Tot seguit es fa un salt enrera fins l'any 1437. Curiosament aquest període sembla que inclou l'any natural. Els administradors foren Antoni Pasqual i Joan Huguet, qui tornaren de la seva administració trenta-dos sous dos diners.

L'administració hospitalària val·lenca, recaigué entre 1446 i 1447 en Joan Nadal i Francesc Cases qui deixaren a la caixa quaranta-quatre sous i sis diners. Constant tot seguit "Les demunt dites VIII lliures i sou i diner son stades exegides e divertides en l'obra del espital per qui les mostra clarament no deure res".

S'inicia tot seguit en el foli 2 *recto* una nova redacció, que segueix en la mateixa línia dels folis anteriors "Açi se apar les difecomises donats per qui sien administrador del spital de la vila de Valls començant en l'any M CCCC LXXVIII com an retut comte de dita administració ne se son tornados o cobrados axi com seguex"

Els primers en passar comptes de la seva administració són en Joan Montagut i Berenguer Martí qui tornen cent trenta-dos sous, set diners i malla. Tot seguit hi figura que Joan Montagut, paga del seu fill Pere Montagut deu sous.

Amb tot, encara figura tatxat: "La desús dita quantitat o resta de dinés sis lliures, dotze sous set e malla ha permés mossén Berenguer Martí fer rahó de aquelles present loch en Jachme Frexa jurat, Andreu Uguet e Gabriel Palou e Bartomeu Basnerà administrador l'any present de noranta quatre e aço paguat lo dit Muntagut los desús dits deu sous e d'aquí avant dit mossen Berenguer Martí fa indepne al dit Muntagut".

El següent apunt fou fet el dimarts 13 d'abril de 1484, moment en el que presenten l'estat de comptes Antoni Armengol l'any 1467 i part de 1468, tornant 95 sous set diners. Els apunts continuen fent constar que el mateix Armengol pagava "de la desús dita quantitat" 3 sous i 1 diner cobrat de l'administració que ell havia regit l'any 1483.

El mateix text continua "...de les quals quatre lliures, quinze sous, set diners que dit Armengol avia a tornar n'és stat fet compromís per part del spital an Francesch Virgili..."

El dia següent, dimecres 14 d'abril, donaren compte Antoni Rabaçó i Dalmau Dufort, per haver estat els administradors l'any 1482, entregant 78 sous i 7 diners. D'aquesta quantitat deduiren 15 sous -6 diners corresponents al capbreu que tenien "...de les quals són en vers los administradors desús dits sinó vint e sis sous set diners..."

Curiosament el proper apunt fou fet, segons l'escrivà el dia 23 d'abril però curiosament de l'any 1482, essent els administradors Joan Montagut i Joan Miracle entregant 6 lliures 1 diner, i continua dient "...de les quals a rebudes en Bartomeu Barberà esmerçades per lo dit Barberà en una compra de sensal que ha feta sobre en Pere Arnau, lo dit Barberà, de quatre lliures onze sous cinch dines, lo restant acompliment de les sis lliures hun diner és en vers lo dit Pere Arnau, que son vint huyt sous huyt dinés quals del dit Pere Arnau feu rahó."

El dilluns dia 1 de febrer de 1488 foren Antoni Armengol i Gabriel Palau els qui presentaren la seva gestió dels anys 1486-1487 Tan sols "son cobrados dits administrados malla. Dit segons se apar en lo comte per ells donat"

Abans de passar comptes amb els següents administradors, cosa que es va fer el mateix dia, consta "...se mostra que en Pere Arnau ne ha paguat als hoydors dels comptes tres sous..." i continua "...los deduyem del present comte quinze sous que-s mostre que emperò Arnau a mostrat que ha paguat ho li fan adeduyr que son presos de són capbreu".

Pere Malet i Bartomeu Mulner, per l'administració de 1477, paguen 100 sous, 10 diners, i encara afegeix que Mulet, Bartomeu Torres i Francesc Serra administradors l'any 1488 pagaren 19 sous i 2 diners.

El dijous dia 9 de maig Bartomeu Torres i Rafael Mulner pagaren de l'administració corresponent a l'any 1475, 112 sous, 3 diners i malla.

Cronològicament apareix novament un salt enrera, ja que Francesc Serra dóna compte de la seva administració amb Llorenç Monlleó corresponent a 1485 i 1486 amb una quantitat de de 47 sous 10 diners, aquest capital fou rebut per Dalmau Dufort i Joan Armengol administradors l'any 1489-1490.

El 5 d'abril de 1487, Andreu Uguet i March Mestre administradors entre 1484 i 1485 entreguen 7 lliures, 6 sous i 3 diners. Els sis sous foren pagats per March Mestre el dilluns 13 de gener de 1494. Les 7 lliures foren pagades per Andreu Uguet el dimecres 5 de febrer de 1488, les va rebre "...lo compare en Barbarà P<re>sent mi Johan Virgili l'any present jurat". Aquest capital fou invertit en la compra d'un nou censal.

El divendres 6 d'abril del mateix any van presentar comptes en Bartomeu Torres i Joan Virgili administradors l'any 1481 i 1482, entregant 228 sous 10 diners.

A partir d'aquest apunt els cinc paràgrafs del foli apareixen tatxats, però el seu contingut és força interessant. Comença "Après llevat lo compte aven vist com una rebuda del sensal que la vila fa al dit spital los és stada mesa dues vegades que són sexanta hunt sous quatre dinés que les fou abonada de la desús dita suma per que no són tornados sinó cent cinquanta nou sous sis diners..." Part d'aquests diners fou emprat per "...adobar les taules de la carnegeria..." a càrrec de l'hospital, el que fa que els hi quedi 124 sous 1 diner.

Igualment Bartomeu Barberà "fa rebuda" de 42 sous com administrador i els utilitzà en la compra d'un nou censal que va fer per a l'hospital de Valls Pere Arnau, que restats dels dels 124 sous 1 diner queda en caixa 82 sous 1 diner. Amb aquest diner encara es pagaren diversos deutes que s'havien contret per l'arranjament "en l'any LXXXVI d'avaries", finalment, fets tots els pagaments quedaren 48 sou 1 diner.

El dimecres 28 d'octubre de 1488 en Bartomeu Barberà i Salvador Cases, administradors l'any anterior, tornaren set diners i malla. El dimarts 5 de maig de l'any 1489 foren Francesc Serra i Bartomeu Torres qui passaren comptes de l'administració desenvolupada l'any 1488-1489 i tornaren 158 sous 4 diners. D'aquesta suma es va pagar tres sous per oïdor de comptes.

El dissabte 4 de juny de 1491 Dalmau Dufort, qui ja havia estat administrador l'any 1482 i Joan Armengol, fill d'Antoni Armengol, administrador l'any 1486-1497 presenten els comptes corresponents a l'administració de 1489-1490 i la quantitat que tornen és de 107 sous, 11 diners i malla. La reberen Antoni Rabaçó i Joan Bofarull administradors el període de 1491-1492. Tot seguit Antoni Rabaçó fa constar haver rebut aquesta quantitat i afegeix "les quals cinch lliures dit Rabaçó ne ha prestades a sensal an Jacme Anguera per preu de sis sous".

A continuació el dimecres 10 de febrer de 1492 Joan Anguera i Antoni Miracle passaren comptes de l'administració de 1490-1491 tornant 7 lliures, 9 diners segons el compte presentat, que comprèn la suma del cobrat del capbreu i de diverses captacions per ell aconseguides.

Aquests comptes foren controlats per Joan Virgili, jurat, per Antoni Rabaçó i per Francesc Virgili que és "...qui la present escrich..." i continua dient "De la qual quantitat s'es vist dit Anguera ne ha paguat an Johan Bofarull administrador e noranta hun, cent sous dich". Pere Monleó i Bartomeu Barberà confirmen haver rebut de Joan Anguera 40 sous i 9 diners "... a compliment de la desús dita quantitat...".

El dilluns 11 de març de 1493 Joan Bofarull i Antoni Rabaçó administradors l'any 1491 i part de 1492 tornen passats tots els comptes nou diners. D'aquests "ara son cobradors tres sous, nou diners com agen paguat als promes que han hoyt lo compte quatre sous e sis...". Aquest compte fou auditat per Antoni Armengol i Bartomeu Barberà jurat i per Francesc Virgili "comtador dit l'any damunt scrit".

El 18 d'Agost de 1494 presentaren comptes de la seva gestió com a administradors entre 1493 i 1494 Bartomeu Barberà i Pere Monlleó per una quantitat de 19 sous, 5 diners i malla. Quantitat que va pagar Pere Monlleó i rebre Guillem Cases.

Tot seguit el 26 de gener de 1495, Llätzer Carbonell i Pau Solar administradors el període 1492 i 1493, tornaren 4 sous, 1 diner. El dissabte 6 de febrer de 1496, presentaren el seu estat de comptes els administradors de la hisenda hospitalària de l'any 1495 i part de 1496 per la quantitat de 8 lliures i 12 sous.

El dia 25 de maig de 1496 és quan presenten l'estat de comptes corresponent als anys 1495 i part de 1496 els administradors Pere Santolí i Joan Alamany que tornen 146 sous, 9 diners.

El darrer apunt econòmic pel que fa a l'activitat econòmica del present segle correspon a l'administració corresponent a l'any 1496 i part de 1497 que va anar a cura d'Andreu Uguet "de menys dies", per tant segurament era fill de l'Uguet que havia estat administrador anteriorment i de Pere Padrolo qui tornaren de la seva gestió 15 lliures, 10 sous i 4 diners.

Ambdós administradors pagaren d'aquesta quantitat cinc lliures i vuit sous a Miquel Bofarull, administrador. Posteriorment a l'administració de Bartomeu Carbonell i Joan Casquer, corresponent a 1498 i 1499, pagaren 11 lliures "...ab dos partits per que apar es cobrador o son cobradors dits administradors de set sous vuyt dines los quals li a signan sobre en Bertomeu Carbonell e Johan Casquer administrados en desús dir per que son tornados e ja los és deduyt en llur comte e ja se'n fa menció en la fi de llur comte".

No apareix a partir d'aquest moment cap nova notícia referida a qualsevol data anterior a l'any 1500.

S'ha presentat en aquesta comunicació la relació de noms dels administradors, el període de temps durant el qual gestionaren l'hospital de Valls, un any no natural habitualment, i la quantitat de diner que tornaven o deixaven en acabar la seva direcció.